Valar
i svenska vatten

Visst finns det valar i svenska vatten, och dessutom många olika arter. Tumlaren är en stadigvarande invånare, medan andra arter observeras sporadiskt vid västkusten eller i Östersjön. Tack vare uppbyggda rapporteringssystem har vi ganska bra koll på vilka valarna är, och har man kameran framme när man ser en val finns det ibland till och med möjlighet att identifiera speciella individer.

FOTO: MATTIAS PETTERSSON

« En grupp med vitnosdelfiner observerades i början på maj 2013 öster om Skagen. Som mest sågs ungefär 30 individer.

FOTO: MAGNUS LINDEGREN

Vikval observerad i Skagerrak i juli 2009. Den följde segelbåtar mellan Skärhamn och Skagen. Notera det vita fältet på bröstfenan. »

I bland observeras valar i svenska vatten, och tack vare att de rapporteras på olika sätt går det att få en bra bild över vilka arter som kan förekomma. Längs våra kuster kan både tandvalar och bardvalar observeras, men de flesta arterna gör endast tillfälliga besök vid den svenska västkusten eller in i Östersjön.

Tumlare vanlig på västkusten

Som de flesta känner till finns det i varje fall en valart stadigvarande i våra vatten, tumlaren. Denna lilla tandval, cirka 1,5 meter lång som vuxen, är vanlig på västkusten. Den rapporteras flitigt därifrån, men endast sporadiskt från Östersjön, och då framförallt i de södra delarna. Omkring 23 000 tumlare uppskattas finnas i danska och svenska vatten i Skagerrak och Kattegatt. I Östersjön, däremot, är populationen bara en spillra av vad den en gång var och akut hotad enligt rödlistan.

Flera delfinarter

De mest rapporterade delfinerna i våra vatten är vitnosdelfin, späckhuggare, öresvin, vitsiding och springare. Dessa arter är talrika i Nordsjön och Norska havet. Vitnosen är en av de vanligaste i våra vatten. Den, liksom vitsidingen, finns bara i Nordatlanten. Springaren är en mer ovanlig gäst. Den är vanlig i Nordsjön och söderut, globalt är den spridd i varmare hav. Öresvin är en av de mest välkända delfinerna, eftersom den är vanlig i delfinarier.

Andra mindre tandvalar som hör till de mer sporadiska besökarna är strimmig delfin, långfenad grindval, Rissos delfin och vitval.

Jättestor delfin

Den största delfinen, späckhuggaren, ses mer eller mindre årligen på västkusten. Störst chans att se den är i juni, då den tydligen följer makrillen in mot kusten. Mer sällan går späckhuggaren också längre in mot Östersjön. I Nordatlanten blir hanen sju till åtta meter lång, och honan fem till sex meter.. Späckhuggaren är ett av världens mest spridda däggdjur. Den förekommer i alla hav, men mest i kalla vatten. Späckhuggarna har en stabil familjestruktur, och även hanar stannar med sin mor livet ut, i motsats till det vanliga mönstret bland däggdjur, där hanarna brukar lämna sin hemgrupp innan eller i samband med könsmognad. De starka familjebanden har gett upphov till olika dialekter av ljud hos olika flockar i samma område.

...i augusti 2004 sågs en dögling, eller nordlig näbbval, vid västkusten. Denna art har decimerats kraftigt av den norska valjakten, och är numera ovanlig.

Stora bardvalar

Den vanligaste bardvalen hos oss är vikvalen, som också är den vanligaste globalt. Det finns cirka 140 000 stycken totalt i Nordatlanten, och den jagas kommersiellt i Norge och Island, trots internationella valfångstkommissionens moratorium. Denna val observeras var eller vartannat år vid västkusten, och ibland inne i Östersjön. Den är den minsta av bardvalarna i våra vatten, ungefär tio meter lång. Större bardvalar som förekommer mer sporadiskt är sillval och knölval. Sillvalen är den näst största valen, efter blåvalen, och kan bli uppemot 25 meter lång och väga 100 ton. Det finns troligen cirka 30 000 sillvalar i Nordatlanten. Den jagas kommersiellt runt Island, och några få tas av grönländska eskimåer.

Knölvalen en vanlig gäst

Knölvalen har blivit en ganska vanlig gäst. De senaste tio åren har den setts varje år utom två i Östersjöregionen. Det finns omkring 15 000 knölvalar i Nordatlanten, och populationen växer. Vintrarna tillbringar dessa valar främst i Västindien, där hanarna sjunger sina välkända sånger för att locka honor, och där de parar sig och föder ungar. Sommaren tillbringar de i födosöksområden i norr. Valarna lär sig av sina mödrar att välja samma områden år efter år.

Ovanligt besök

Näbbvalar är sällsynta gäster i våra vatten, men i augusti 2004 sågs en dögling, eller nordlig näbbval, vid västkusten. Denna art har decimerats kraftigt av den norska valjakten, och är numera ovanlig. Den lever i små flockar, men observationen 2004 bestod av en ensam, ung individ. Troligtvis fanns hans flock längre ut. Normalt finns arten i Nordatlanten på djupt vatten. Den är en dykmästare som kan vara under vattnet i väl över en timme och dyka ner till över 1 000 meters djup i sin jakt på bläckfisk och fisk.

VALAR OBSERVERADE I SVENSKA HAV SENASTE DECENNIET

Tandvalar
Vitnosdelfin
Tumlare
Späckhuggare
Öresvin
Vitsiding
Vanlig delfin
Strimmig delfin
Långfenad grindval
Rissos delfin
Vitval
Nordlig näbbval

Bardvalar
Vikval
Sillval
Knölval

VITNOSDELFIN. FOTO: MATTIAS PETTERSSON

RAPPORTERA VALAR DU SER

Rapportera observationer till **www.nrm.se** eller **www.valar.se**. Döda individer tillhör statens vilt, och ska rapporteras till polisen, Naturhistoriska riksmuséet (ostkusten) eller Naturhistoriska museet i Göteborg (västkusten).
Läs mer: **www.nrm.se**

TEXT & KONTAKT:
Thomas Lyrholm, Naturhistoriska riksmuséet, thomas.lyrholm@nrm.se